
**Eesti tegevuskava ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325
„Naised, rahu ja julgeolek“
rakendamiseks Eestis 2010-2014**

Tegevuskava lõpparuanne

Sissejuhatus

1. 2000. aasta oktoobris võttis ÜRO Julgeolekunõukogu vastu resolutsiooni 1325 (edaspidi *res 1325*) „Naised, rahu ja julgeolek“, milles pöörati tähelepanu asjaolule, et sõjad ja konfliktid avaldavad ebaproportsionaalselt suurt mõju naistele ja lastele.
2. Teema Eesti-siseseks edendamiseks võttis Vabariigi Valitsus 2010. aasta oktoobri kabinetinõupidamisel teadmiseks dokumendi „Eesti tegevuskava ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 "Naised, rahu ja julgeolek" rakendamiseks Eestis aastatel 2010–2014“. Tegevuskavas nähti ette eri valdkondade riiklikud ja rahvusvahelised tegevused ning iga valdkonna juhtiv ametkond.
3. Lõpparuanne sisaldab kokkuvõtet kogu tegevuskava perioodi kohta aastatel 2010–2014.

Kokkuvõte

4. Res 1325 rakendamise tegevuskava 2010–2014 täitmist võib pidada edukaks. Eesti on olnud aktiivne res 1325 teemadel kõneleja rahvusvahelisel areenil ning kasvanud on teadlikkus ka riigisisest. Väga oluline on res 1325 eesmärkide elluviimisel tihe koostöö nii rahvusvaheliselt, eri ametkondade kui ka kodanikuühiskonna vahel ning see on viie aasta jooksul toimunud. Kuigi viie aasta jooksul on tehtud mitmeid edusamme, on oluline jätkata alustatud tööd res 1325 eesmärkide saavutamiseks, sealhulgas suurendada teadlikkust eri asutuste haldusalades ja ühiskonnas laiemalt ning veelgi tõhustada omavahelist infovahetust. Hea koostöö on ka uue tegevuskava koostamise eelduseks.
5. Res 1325 elluviimise puhul väärrib eraldi tähelepanu tegevuse tulemuslikkuse hindamisel kasutatav mõõdikusüsteem. Eesti tegevuskava seostab konkreetsed tegevused ja mõõdikud ning aastate jooksul esitatud aruanded näitavad, et tänu mõõdikuile ja kavas seatud aruandmiskohustusele on võimalik koostada süsteemne läbilõige eelkõige valitsuse, kuid ka vabariikide ning mõlema poole koostöös elluviidust. Teema käsitlemist pärsib siiski vaadeldavate valdkondade arengut kirjeldavate statistiliste andmete käsitlemise keerukus, sest:
 - a) selgelt mõõdetavad on üksnes arengu- ja humanitaarabi rahaeraldised;
 - b) keeruline on määrata kvalitatiivsete tegevuste elluviimise tähtaega ning tagada eelarvevahendeid seatud eesmärkide täitmiseks;
 - c) raskendatud on avalikkuse teavitamise kajastatuse hindamine.

Seetõttu on aruanne enamiku tegevuste käsitlemisel pigem kvalitatiivne kui kvantitatiivne.

I. Poliitiline ja diplomaatiline tegevus rahvusvahelistes organisatsioonides

A. Rahvusvaheliste organisatsioonide tasemel

6. Eesti poliitiline ja diplomaatiline tegevus rahvusvahelistes organisatsioonides on kogu perioodi jooksul olnud aktiivne. Eesti on teavitanud oma tegevustest nii EL-i, OSCE-d,

ÜRO-d kui ka NATO-t ning edastanud tegevusülevaated nimetatud organisatsioonide raportitesse lisamiseks. Samuti on Eesti esitanud seisukohti (sh Eestile olulistes valdkondades, nagu haridus ning infotehnoloogia ja kommunikatsioon) nende organisatsioonide tööorganites, näiteks ÜRO Inimõiguste Nõukogus ja ÜRO Soolise Võrdõiguslikkuse ja Naiste Õiguste Edendamise Ametis (UN Women). Rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu on Eesti tutvustanud oma res 1325 alast tegevust Eesti arengu- ja humanitaarabi koostöö partnerriikides.

7. Eesti on aastate jooksul tutvustanud oma tegevuskava koostamise käiku ning õppetunde riikidele, kes seda alles välja töötavad, ning osalenud aktiivselt resolutsiooni eesmärkide täitmiseks paremaid lahendusi otsivatel kohtumistel ja seminaridel.
8. Lisaks Välisministeeriumile panustasid res 1325 valdkonnas Eesti rahvusvahelisse tegevusse aktiivselt Kaitseministeerium ja Sotsiaalministeerium.

B. Riiklikul tasemel

9. Välissuhtluses on Eesti tutvustanud res 1325 tegevuskava Eestisse akrediteeritud kaitseatašeedele ja Tallinnas resideerivale diplomaatilisele korpusele.

II. Kahe- ja mitmepoolne arengukoostöö ning humanitaarabi naiste olukorra parandamiseks konfliktijärgsetes situatsioonides

A. Rahvusvaheliste organisatsioonide tasemel

10. Eesti on toetanud rahvusvahelisi organisatsioone, kelle tegevus on selgemalt orienteeritud res 1325 eesmärkidele. Toetatud on ÜRO Arenguprogrammi, ÜRO Rahvastikufondi, UN Womenit, ÜRO tütarlaste hariduse algatust ning ÜRO Lastefondi.
11. Humanitaarabi andmisel on võimaluse korral alati arvestatud sooaspekti ning naiste ja laste olukorra leevendamise toetamine moodustab suurema osa eraldatud summadest. Ülevaate vabatahtlikest annetustest rahvusvahelistele arengukoostöö ja humanitaarabi organisatsioonidele leiab: <http://vm.ee/et/vabatahtlikud-annetused-rahvusvahelistele-arengukoostoo-ja-humanitaarabi-organisatsioonidele>.

B. Riiklikul tasemel

12. Eesti on kogu tegevuskava ajal toetanud nii rahvusvahelisel kui ka riiklikul tasandil arengukoostööprojekte, milles on täielikult või osaliselt käsitletud naiste ja laste olukorda või soolist võrdõiguslikkust. Arvestada tuleb ka seda, et naiste teadlikkuse, eneseabiõiguste ja muude teadmiste suurenemine on enamiku arengukoostöö projektide kõrvalmõjudeks. Mitmed projektid on pikemaajalised ning see on oluline, kuna res 1325 eesmärged ei saavutata kiiresti, on vaja, et uued väärtused, oskused jms ühiskonnas kinnistuks. Info (sh summad, projektide kirjeldused) arengukoostöö kohta on kättesaadav Eesti arengukoostöö andmebaasis: https://rakendus.vm.ee/akta/andmed_otsing.php.

III. Soolaste teadmistega ekspertide arvu suurendamine ja väljaõpetamine ning üldisem teadlikkuse kasvatamine naiste, rahu ja julgeoleku alal rahu ja julgeolekuga seotud struktuurides

A. Rahvusvaheliste organisatsioonide tasemel

13. Politsei- ja Piirivalveameti koordinatsioonibüroo tegevuskavas sisaldub rahvusvahelistel tsiviilmissioonidel, rahvusvaheliste organisatsioonide teenistuses ja pikaajalistes välislähetustes viibivatele Politsei- ja Piirivalveameti ametnikele¹ res 1325 põhimõtete tutvustamine. Missiooneelsetel koolitustel, mille korraldab Välisministeerium, on kavas ka soolaste teadmiste täiendamine. Õppe maht sõltub missiooni iseloomust ja kohalikest oludest.
14. Kaitseministeeriumi vastutusala rahvusvahelisel tasandil on res 1325 põhimõtete käsitlemine rahvusvaheliste operatsioonide kontekstis olnud üsna tagasihoidlik ja kohtumistel on teemal peatunud vaid põgusalt. EL-i ja NATO operatsioonides, sealhulgas juhttasandil, on aga soolise aspekti teema kasvava tähtsusega ning sellest teadlikkuse suurendamist tuleb toetada. Eesti eksperdid osalevad asjakohastes aruteludes.

B. Riiklikul tasemel

15. Soolaste teadmistega ekspertide arvu suurendamine ja väljaõpetamine ei ole eraldiseisev tegevus, vaid pigem tihedalt põimitud ametiasutuste põhitegevustesse. Teadlikkuse suurendamine naiste, rahu ja julgeoleku alal on võetud Eestis selgeks ja kõikehõlmavaks prioriteediks. Teema sisaldub näiteks nii Politsei- ja Piirivalveameti kui ka Kaitseministeeriumi ja tema haldusala asutuste tegemistes. Nimetatud asutuste tegevus on aga selgepiirilise vastutusala ning tulenevalt sellest üsna spetsiifiline, eelkõige aspektides, mis puudutavad rahvusvahelisi tsiviil- ja sõjalisi missioone ning operatsioone.
16. Oluline on, et res 1325 ja soolise võrdõiguslikkuse temaatikat käsitletakse Eesti haridussüsteemis kõikides kooliastmetes. Haridusaspektide edendamisel põhikooli- ja gümnaasiumiastmes on aktiivne olnud Haridus- ja Teadusministeerium. Res 1325 eesmärgid ning Eesti ja rahvusvahelise tasandi tegevuste tutvustus on ka Balti Kaitsekolledži kursuste osaks ning teemat vaadeldakse Kaitseministeeriumi korraldatavatel kõrgematel riigikaitsekursustel. Järjepideva res 1325 alase haridustegevuse käigus on aastatega kujunenud tugev tuumik õpetajatest, kellega koostöös on võimalik edukalt ellu viia „õpetajalt õpetajale“ koolitusi. Selles valdkonnas on Eesti valmis oma kogemusi ka teistes riikides jagama.
17. Justiitsministeerium on vastu võtnud vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010-2014 ning selle raames korraldasid mitmed MTÜ-d spetsialistidele mõeldud koolitusi nii perevägivalla kui ka inimkaubanduse teemadel, kus muu hulgas käsitleti soolase aspekti. Samuti on Sotsiaalministeerium igapäevaselt tegelenud soolise võrdõiguslikkuse edendamise ning naistevastase vägivalla vähendamisega.
18. Suur roll teadlikkuse suurendamisel ja naiste kaasamisel on olnud kodanikuühendustel. Koolitusi, ümarlaudu jms tegevusi on läbi aastate aktiivselt korraldanud MTÜ Mondo,

¹ 31.12.2013 seisuga oli Välisministeeriumi teenistuses 18 tsiviileksperti: NATO Training Mission Afghanistan (NTM-A) raames neli Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) teenistajat (50% naised), EUPOL Afghanistan missioonil kaks Päästeameti ja kaks PPA eksperti (üks naine), EUMM Georgia missioonil neli PPA eksperti ja EULEX Kosovo missioonil viis PPA eksperti. Lisaks üks ekspert (naine) Euroopa Liidu tsiviiloperatsioonide planeerimise ja läbiviimise teenistuses. Lisaks kaks sideohvitseri Europolis ja üks Interpoli sideohvitser Europolis.

Eesti NATO Ühingu, Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus ning Naiskodukaitse. Eesti NATO Ühingu hinnangul on tänu tegevuskavale suurendatud teadlikkust naiste olukorrast konfliktiolukordades ning kaitsepoliitika tegevusvaldkondadest. Võrreldes tegevuskavale eelnenud perioodiga on märgatavalt kasvanud teemat käsitlevate ürituste ja projektide arv. Eesti NATO Ühingu korraldatud üritustel osalejate põhjal võib järeldada, et teema vastu on enam huvi naiste seas. Seega on meessoost sihtrühmani jõudmiseks vaja edaspidi teha täiendavat teavitustööd.

IV. Naiste osalemisvõimaluste laiendamine rahvusvahelistel sõjalistel ja tsiviiloperatsioonidel ning naiste esindatuse suurendamine rahvusvahelistel rahu ja julgeoleku tagamisega seotud ametikohtadel

A. Rahvusvaheliste organisatsioonide tasemel

19. Eesti toetas aktiivselt UN Womeni loomist ja oli ka selle juhatuse liige. UN Womenil on juhtiv roll naiste inimõiguste, sealhulgas res 1325 temaatikaga tegemisel.
20. Suureks eduks rahvusvahelisel tasandil võib pidada seda, et Rahvusvahelise Kriminaalkohtu osalisriikide assamblee presidendiks sai esmakordselt naine. Suursaadik Tiina Intelmann oli Rahvusvahelise Kriminaalkohtu osalisriikide assamblee president aastatel 2011–2014.
21. Kaitseministeeriumi vastutusallas on Eesti seisukohti res 1325 ja rahvusvaheliste sõjaliste operatsioonide kontekstis esitatud mitmesugustes organisatsioonide aruteludes, eelkõige NATO-s.

B. Riiklikul tasemel

22. Sooline võrdõiguslikkus riigisisestel konkurssidel on tagatud laiemalt kui ainult rahu ja julgeolekuga seotud ametikohtade täitmisel. Sobiva naiskandidaadi olemasolul ei ole tema kandidatuuri esitamine kuidagi piiratud. Samasugune sooliselt tasakaalustatud lähenemisviis kehtib ka rahvusvaheliste ametikohtade täitmisel, millest tulenevalt ei ole peetud vajalikuks koostada eraldi naiskandidaatide andmebaasi.
23. Politsei- ja Piirivalveameti poolt mehitatavatele rahvusvahelistele missioonidele saavad oma kandidatuuri esitada kõik Politsei- ja Piirivalveameti teenistujad, sõltumata soost. Seetõttu ei ole seni koostatud ka spetsiaalset analüüsi meetmetest, mis võimaldaksid suurendada naiste osalust rahvusvahelistel missioonidel. Tegevuskava positiivse mõjuna on oluliselt kasvanud naisametnike osakaal tsiviilmissioonile siirdujate seas. Samuti on suurenenud ametnike teadlikkus sooküsimustes, sealhulgas naiste õiguste kaitsmisel.
24. Kaitseministeeriumi haldusallas on enamikule operatsioonidele ja positsioonidele naiste kaasamine võimalik. Positsiooni ja ametikoha valikut mõjutavad aga operatsiooni sihtriigi kultuuriline eripära, üksusele pandud ülesanded, asjaolu, kas panustatava üksuse koosseisus on Eestis vastava väljaõppega naisi jne.
25. Kaitseministeeriumi valitsusala 2013. aasta kõige olulisemaks saavutuseks oli 1. aprillil 2013 jõustunud kaitseväeteenistuse seadus. Seaduse järgi saavad naised võtta endale kaitsevägekohustuse ja asuda tegevväelasena tööle Kaitsevähke, reservis oleva isikuna võtta osa õppekogunemistest või asuda ajateenistusse. Uue seaduse kohaselt saab ajateenistusse

asuda 18–27-aastane (kaasa arvatud) vähemalt põhiharidusega naissoost Eesti kodanik. Seadus näeb naissoost isikutele ette erisuse, mille järgi on ajateenistusse tulnud naistel õigus sellest 90 päeva jooksul loobuda. Vabatahtlikult ajateenistusse asunud noormeestel sellist õigust ei ole, sest nendel on kaitseväekohustus, naissoost isikutel seaduse kohaselt automaatset kaitseväekohustust ei ole. Sätte eesmärk on anda naistele ajateenistuse läbimise jooksul võimalus hinnata oma otsuse õigsust. Naiste ajateenistusse võtmise toimingutes ja neile antavas väljaõppes erinevust meestega võrreldes pole. Samamoodi kui noormehed peavad ka ajateenistusse asuda soovivad naised läbima tervisekontrolli ja vastama ajateenija tervisenõuetele. Ajateenistuses olles on naistel samasugused õigused ja kohustused nagu meestel. Ajateenistuse läbinud naistel on nagu ajateenistuse läbinud meestelgi kaitseväekohustus, millest ei saa enam loobuda. Isiku andmete kandmise järel kaitseväekohustuslaste registrisse on omal soovil kaitseväekohustuse võtnud isikul samasugused õigused ja kohustused nagu kohustuslikus korras kaitseväeteenistusse kutsutud ja tegevteenistusse asunud isikutel.

26. Kehtivate õigusaktide alusel on naistel võimalik liituda Kaitseväega ka Kaitseleidu kaudu, mille tegevliikme sõdurioskuste baaskursust tunnustab Kaitsevägi kui naissoost isikute jaoks küllaldast väljaõpet kandideerimaks sõjaväelise juhtimise I astme kõrgharidusõppesse Kaitseväe Ühendatud Õppeasutustes.